

[Національного лісотехнічного університету України]: зб. наук.-техн. праць. - Л., 2008. - Вип. 18.1. - С. 122-128.

18. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств: Навч. Посібник. / О.С. Філімоненков - К.: Ельга, Ніка-Центр, 2002. - 360 с.

19. Лайко П.А. Финансы предприятий: Учебник для студ. Вузов / П.А. Лайко, Н.В. Мних. – К.: Знання Укр., 2004. – 428с.

УДК 801. 81

ХУДОЖНЯ СПЕЦИФІКА ПАРОДІЙ НА ПІСНЮ «НЕСЕ ГАЛЯ ВОДУ»

**Тарасенко В. В.
Цікавий С. А.**

Збираючи український фольклор, ми помічаємо, що раніше, як і зараз, люди жартівливі пісні співали залюбки (особливо у гарній компанії та й при відповідній нагоді), але начебто й не вважали їх за справжні художні твори, іноді називали їх зневажливо «триндичками», а перевагу віддавали «жизненним» пісням – де «лежить нелюб на правій руці», де «поза лісом зелененьким брала вдова льон дрібненький» та інше. Однак жартівливі пісні і приспівки супроводжують людину традиційної культури протягом усього життя – з найперших днів, і тому значення цього шару народної творчості для формування свідомості людини і для розуміння ментальності нації важко переоцінити.

Дуже яскравим підрозділом жартівливих пісень є пісні-пародії. Пісні пародії створювалися дуже давно, але народ співає їх й нині. Такі пісні відображають справжнє українське побутове життя, починаючи від комічного у коханні до комічного зображення жіночої неволі. Але у сучасній фольклористиці мало уваги приділено цьому жанру. На нашу думку, на сьогодні дослідження українських народних пародій є актуальним.

Отже, перш за все, слід зазначити, що пародія – це один із напрямів фольклору чи літератури, заснований на перебільшено-комічному наслідуванні якогось твору [1, 536].

Термін *пародія* походить від коренів двох грецьких слів, що у перекладі на українську означають: навпаки, проти і пісня, тобто складання творів навпаки. У різні часи і в різних народів розуміння пародії як жанру було дещо відмінним. У процесі розвитку жанр все виразніше окреслювався, і тепер пародію ми розглядаємо як жанр гумористично-сатиричної літератури, що будується на комічному відтворенні змісту певного твору. Комічне відтворення полягає в тому, що пародист, наслідуючи стиль об'єкта, вкладає в твір протилежний зміст з метою висміяти хибність думки, підкреслити слабкі риси художнього зображення, а іноді просто щоб викликати дружню посмішку [2, 4].

Дослідники по-різному дають визначення цьому поняттю. Наприклад, Ю. Борев вважає, що пародіювання – комедійне перебільшення в зображенні

якоїсь людини чи ситуації, таке утрировано-іронічне відтворення характерних індивідуальних особливостей форми того чи іншого явища, яке відкриває комізм його і відводить його зміст. Г. Нудьга вважає, що пародія – це пісня навпаки, проти пісня, тобто складання творів за принципом відштовхування, він дає таке визначення пародії – «бойовий, популярний жанр». В. Пропп вважає, що пародія – один з найсильніших елементів суспільної сатири. Як ми бачимо, думки різних вчених сходяться на тому, що пародійний твір має сатирично-гумористичний характер, спрямований на висміювання чогось чи когось [3, 142].

У праці Г. Нудьги «Українські пародії» зазначається, що пародія виникла дуже давно і літературна пародія передувала фольклорній. Першим письменником, з ім'ям якого пов'язане зародження пародії – грецький сатирик Гіппонакт (близько 560 р. до н.е.) [2, 5].

Пародіювання в усній народній творчості України – явище досить давнє і пов'язане з комічним наслідуванням мови, рухів, манери одягатися. На цій основі зародилися пародії на твори народного і літературного походження. Тобто існують пародії, які створюються на оригінали українських народних пісень, - пародії народного походження, а пародії літературного походження створюються на авторські пісні.

Нам вдалося зібрати близько 30-ти пародій на різноманітні українські народні пісні і пісні літературного походження у селищі Новотроїцькому Волноваського району Донецької області. Дуже зацікавили пародії на досить давню загальновідому українську народну пісню «**Несе Галя воду**».

Для подальшого аналізу зібраних творів спочатку треба детально розглянути саме оригінал пісні. Поспілкувавшись з корінними жителями Новотроїцького з приводу даного фольклорного твору, нам вдалося з'ясувати певні факти з приводу пісні. Поет-земляк новотроїчан, І. І. Кононенко, дає таке визначення творові: «пісня несе в собі всі ознаки української народної пісні. По-перше, легка, дзвінка, легко запам'ятовується мелодія, це є ознакою української ментальності. По-друге, пісня лірична, досить проста за змістом, але в ній закладено велике почуття любові між парубком і дівчиною». Він вважає, що ця пісня виникла в центральних районах України, швидше за все, на Полтавщині. Вона популярна і за кордоном, особливо у Канаді. Існує думка, що цю пісню написала Маруся Чурай, але точних підтверджень на сьогодні ми не маємо. Саме на цей фольклорний шедевр українців ми зібрали в селищі Новотроїцькому найбільшу кількість пародій. На думку Івана Івановича, це пов'язано із діалогічною формою твору і легкою мелодією, що є найкращим підґрунтям для створення пародій.

У пісні йдеться про двох закоханих Галю і Йванка. Історія розгортається таким чином: молоді люди посварилися і Йванко робить перші кроки до примирення, а вона через сором'язливість не відповідає взаємністю. Хлопець ображається на дівчину і йде, а вона, відчуваючи свою провину перед ним, благає його повернутися і присягається надалі шанувати його:

Стелися, барвінку, буду поливати,
Вернися, Іванку, буду шанувати

[А, див. примітки].

Почуття закоханих зображене на фоні природи. Іванко навіть порівнюється з барвінком, який в Україні символізує довге та щасливе життя людей, які одружилися (як нам відомо з розповідей людей, у Карпатах з барвінку плетуть вінки, які одягають на молодят перед вінчанням у церкві). Тому, виходячи з цього, ми можемо здогадуватися про наміри хлопця: його почуття серйозні, він хоче одружитися з Галею. Якщо звернути увагу на такі сполуки слів, як: «барвінок в'ється», «зозуля кувала», то можна здогадатися, що дія відбувається влітку. Тому, якщо ми врахуємо логіку народної аналогії та порівняємо почуття, характери, настрої героїв, то можемо зробити висновок, що це дуже молоді люди, у серцях яких зародилося перше взаємне кохання. Галя, як типова молода українська дівчина, не показує своїх почуттів і навіть на словах відкидає їх, хоча й залишається не байдужою до Іванка.

Одна з найвідоміших серед новотроїчан пародія «Несе мати воду». Тема цієї пісні – зображення нещасливої долі матері, яку син виганяє з хати. Дія розгортається з поступовим емоційним напруженням. Спочатку розповідається про те, як син сидить на порозі й глузує над старенькою матір'ю, яка несе важкі відра з водою. Мало того, що він й не думає про те, щоб допомогти неньці, так ще й наказує, щоб швидше виконувала задану роботу:

Неси швидше воду, бо нема й напиться,
Плутаєш ногами, противно дивишься [Б, див. примітки].
Йому не подобається жити з матір'ю під одним дахом і тому син
наважується вигнати її з хати:
Мати ж, моя мати, зовуть тебе Настя,
Поший собі торбу, вона тобі й здасться [Б, див. примітки].

Хлопець наказує жінці, щоб та нікому не розповідала, чия вона матір, щоб не осоромити його.

Коли матір пішла, у сина народилася дитина. Його дружина дуже захворіла, тому він залишився з новонародженим на руках сам, без жіночої підтримки і допомоги. Саме тоді хлопець починає усвідомлювати свою помилку і вирішує її виправити, але вже запізно, адже його неньку прихистили інші люди, які стали для неї ріднішими.

Дія розгортається на фоні зими, сильних морозів. Саме за асоціацією з такою природною картиною ми краще розуміємо характер злого сина та почуття і переживання нещасної матері, яка все життя віддала своїй дитині, а та її на схилі літ вигнала з власної хати.

Цей пародійний текст має низку художніх особливостей, які увиразнюють його пародійну сутність:

1. Епітети («цілу ніч», «чужі люди», «маленькі діти») підкреслюють певну властивість предмета чи явища, на яку народ звертає увагу і з приводу якої хоче виразити своє ставлення. Епітети загальноновживані, наявні в багатьох художніх і фольклорних творах. Наприклад, «чужі люди» часто зустрічаються у творах Т. Шевченка.

2. Метафора («матуся кувала»), на нашу думку, є новотвором в даному випадку, розвиває аналогію уподібнення матері до зозулі, яка покинула рідну домівку і оселилася в лісі серед дикої природи. Тобто образ зозулі уособлює людину, яка не має власної домівки і постійного місця проживання.

3. Синекдоха («серце не прощає») використовується для посилення почуттів матері. Серце наділене властивостями живої людини. Цей художній засіб властивий багатьом художнім творам, а також широко використовується в розмовній лексиці.

У пародійних текстах ми зустрічаємо риторичні фігури:

1. Риторичні звертання («мати ж, моя мати», «синку, мій синочку», «скажи, зозуля», «мамо ж, моя мамо») служать для посилення уваги, для чіткого виокремлення зображених у творі персонажів.

2. Риторичні запитання («Ой скажи, зозуля, а де ж моя мати?») служать для експресивної забарвленості твору, для посилення почуття героїв.

3. Повтори рядків («Поший собі торбу, вона тобі й здасться», «Не кажи нікому, що ти наша мати», «Надворі морозець, а ти вигнав з хати», «А син на порозі стоїть, засмутився», «Ой, скажи, зозуля, а де ж моя мати?», «А вже на світанку замерзати стала», «Пора вже вам, мамо, додому вертатися», «Серце не прощає додому вернутися», «І чужим же людям тушити не веліла»), притаманні багатьом українським пісням, підкреслюють їх важливість у творі, саме у цих рядках виділяється ідея пісні.

Пародія виконує дидактичну функцію, вона показує, до чого приводить життя тих людей, які відрікаються від батьків. Народ саркастично сміється з хлопця, який через свою пихатість, через самовпевненість втратив найдорожчу і найближчу людину у своєму житті.

Ми записали пародію **«Несе мати воду»** на пісню «Несе Галя воду» від переселенки із Вінницької області; її походження позначилося на вимові, зокрема майже у всіх словах звук [и] наближається до [і].

Тема пародії – зображення нещасливої долі матері, яку син виганяє з хати. Пісня дуже схожа на попередню за сюжетом. У пісні дія розгортається так: мати йде з коромислом, на якому висять важкі відра з водою, а син сидить на порозі і сміється над матір'ю. Він наказує їй виконувати роботу швидше і перераховує список завдань, які вона ще має виконати:

Як принесеш воду, іди рубай дрова,
Шоб через минуту, вечеря,
шоб була вечеря готова [В, див. примітки].

Найбільш емоційно-напруженим епізодом у творі є тоді, коли син починає погрожувати матері, що вижене її з хати у ліс, де її з'їдять вовки:

А як не зготовиш, я вигоню з хати,

Підеш у лісочок вовків годувати [В, див. примітки].

Використані у творі зменшено-пестливі слова як засіб посилення експресивного забарвлення, народ співчуває долі нещасної матері. У пісні зустрічаються слова-русизми («минути»).

Не менш цікава пародія **«Несе тьоща воду»**. Тема пісні – зображення нещасливої долі жінки, тещі. Історія схожа на попередню. Але в цій пісні, на

відміну від «Несе мати воду», описується конфлікт, який виник між зятем та тещею. Події розгортаються також з емоційним напруженням. Спочатку показано зятя, який сидить на порозі і сміється з тещі, яка виконує всю хатню і навіть чоловічу роботу самотужки. Він дає їй перелік завдань, які вона має виконати:

Бросай скорій воду, іди рубай дрова,
Щоб через годину ж вечеря ж готова [Г, див. примітки].
Врешті-решт він виганяє тещу з дому й наказує їй нікому не
розповідати, що її вигнав зять.

У пісні помічаємо такі синтаксичні фігури: риторичне звертання («Тьоща моя, тьоща, звуть тебе і Настя»), повтори («А зять на порозі сидить та й сміється», «Щоб через годину ж вечеря ж готова», «та не кажи нікому, що вигнали з дому»), які поглиблюють емоційно-експресивне забарвлення і наголошують на певних фактах пісні. У пародії використані діалектизми «бросай скорій воду», що дає нам підстави вважати про, що пісня ця створювалася в ареалі південно-східного діалекту України, бо «бросай» і «скорій» - кальки з російської мови.

Слід звернути увагу ще на однойменну пародію на пісню «Несе Галя воду». У ній іронічно розкривається проблема радіоактивності на території України. Пародія була створена народом саме після катастрофи, яка сталася на Чорнобильській АЕС. На фоні цієї проблеми з іронією, із сарказмом, зображено, як і в пісні – оригіналі, закоханих одне в одного Іванка та Галю. Іванко просить води, в якій повно радіоактивних речовин:

Несе Галя воду, іде по пилюці,
А у тій водиці та й нейтрони в'ються [Д, див. примітки].

Він напивається тієї води і йому стає зле. Розв'язка твору має еротичний характер, що зумовлює, на нашу думку, підсилення іронічного акценту пародії:

Галя повернулась, показала чудо,
У Іванка виріс зразу аж до чуба [Д, див. примітки].

У творі зустрічається рідкісна метафора («нейтрони в'ються»). Якщо порівняти з оригіналом де «Іванко, як барвінок, в'ється», то тут нейтрони порівнюються з барвінком, що викликає саркастичний сміх. Гіпербола («виріс аж до чуба») прихованого еротичного характеру, це більш саркастичний образ, яким народ керується для вираження свого в'їдливого сміху над екологічною ситуацією, яка склалася на території України; риторичні фігури: риторичне звертання («ой ти, Галю») використовується для підкреслення головного образу твору.

Взагалі народ любить свою творчість, не заперечує свого мистецтва, народна пісня не підлягає висміюванню, тому що пародіювання у фольклорі робиться не з метою знищити сміхом оригінал, а для того, щоб пожартувати, добродушно посміхнутися, з іронією показати життя українців у відомих мотивах, що ми й побачили у зібраних нами творах.

Отже, вивчивши природу пародій на фольклорний твір «Несе Галя воду», ми дійшли висновку, що, перш за все, пародія і оригінал мають

пізнавані паралелі. Їх споріднює мелодія, досить весела, легка, що й притаманно багатьом українським народним пісням. Також як оригіналові, так і пародії притаманний мотив носіння води українкою за допомогою коромисла. Саме цей факт нам одразу дає знати, що пісня створена українським народом. У всіх пародіях на дану пісню, як і в оригіналі йде діалог між жінкою та чоловіком, як представників слабкішої й сильнішої статі українців.

Народ створює пародії, відштовхуючись від існуючих у суспільстві проблем. В даному випадку українці керуються такими важливими проблемами: проблема батьків і дітей, проблема сучасного екологічного стану України, проблема важкості праці, проблема післяшлюбних відносин у «новоспеченій» родині.

Як ми бачимо, дослідження цього, можна сказати, улюбленого жанру українців є актуальним на сьогодні, тому на цій роботі ми не зупинятимемося.

Перспективним є біглий аналіз уже зібраних нами пародій на пісні «Їхали козаки», «Черемшина», «Підманула, підвела», «Ромашки», «Червона рута», «В лесу родилась йолочка», на колядки і частівки.

Література

1. Літературознавчий словник-довідник. Видавничий центр «Академія», 2007.
2. Г. А. Нудьга «Українські пародії». К.: Академія наук українського СРСР, 1963.
3. М. С. Грицай «Українська народнопоетична творчість». Видавництво «Вища школа», 1983.
4. Г. А. Нудьга «Українська пісня в світі». К.: «Музична Україна», 1989.

Примітки

Цитуючи фольклорні тексти, посилаємося на власні записи:

- А. «Несе Галя воду» (оригінал), Данаєва Р. П.
- Б. «Несе мати воду», Майдан О. М.
- В. «Несе мати воду», Антошина Ф. А.
- Г. «Несе тьоца воду», Кошова В. С.
- Д. «Несе Галя воду», Тарасенко В. О.